

nikom Joaquínom Palaciosom, smatrati veljavnim i. s. izrečno tudi ozirom na tiste okoliščine, katere zadevujejo pravice tega mašnika kot bivšega kaplana cesarja Maksimilijana, ako se torej to uvažuje, se pač veljavnost tega zakona tudi ozirom na vprašanje o kompetenci mašnika, pred katerim se je zakon sklenil, ne more podirati, — tem manj, ker se ne more zaznati, da bi bila avstrijska sodišča poklicana, da preiskujejo in sodijo, ali je Njegovo Veličanstvo cesar Maksimilijan meksikanski imel moč, da postavi mašnika Joaquína Palaciosoa neodvisno od tega, ali papež potrdi izvoljeno osebo, za dvornega kaplana in upravitelja cesarske župe v Meksiki in da mu naloži delitev sv. zakramentov.

Po teh podatkih izvršivše se preiskave, kateri so konstatirani z listinami, ki so vse v dokazilnej obliki in po uradnem potu pripravljene, ste se morali potrditi slični razsodbi obeh nižjih sodišč, ker sta v temeljni v položnji reči in v postavi. +c.

O naših pravnih reformah.

VI.

Središče vsake pravde, bodi si pismene, bodi si ustne je dokaz. Trditve sama na sebi niti v tožbi niti v odgovoru ne zadostuje in nima pravne veljave, ampak dokaza je treba. Dokaz je celota uzrokov za juridično resnico pravnih trditve. In ta dokazana resnica je ali samo formalna, kakor pri sedanji pismeni obravnavi, ali pa meritorična, dejanstvena, na katero meri ustno postopanje. Pri pismeni in tajni obravnavi navaja postava taksativno vse pogoje, kdaj da je dokaz izvršil se. Ali je resnica dokazana, ali ne, zato se pismeni postopnik ne briga. Njemu je oblika vse, stvar, za katero je nastal prepis, nič. Za popolni dokaz sta na priliko potrebni dve priči, javno ali tudi privatno pismo, jedna priča in dopolnilna prisega, glavna prisega itd. Ali so izjave prič verjetne, ali je morda celo jasno, da so krivične, ali je očitno, da je stranka krivo prisegla, da je pismo, proti kateremu se pa mej pravdo ni ugovarjalo, falzifikat, na vse to civilni sodnik nima ozirati se. Kar zadostuje oblikam civilnega postopnika,

to veže sodnika, ne da bi ta smel sklicevati se na svoje nasprotno prepričanje.

Sodnik ne more in ne sme popravljati dokazovanja po svojej vesti, ki mu morda pravi, da sodba se ne strinja s pravico. Če je ustregel dokazovalec zunanjim postavnim oblikam, mora mu sodnik prav dati, ako je dokaz ostal pomanjkljiv, ne sme ga sodnik dopolniti s svojim prepričanjem, naj bo pomanjkljivost še tako malenkostna in pravica dokazovalčeva še tako jasna.

Pri ustnej in javnej obravnavi pa odločuje sodnik le po svojem prepričanju. Tu je njegovej vesti prepuščeno, kdaj in koliko naj veruje jednej samej priči, ali mu zadostuje tudi pomanjkljivo pismo, katerej priči, katerej stranki da je več verjeti.

Že iz tega je razvidno, da se bode dokaz temeljito spremenil v novem civilnem postopniku. In to velja posebno glede načina, kako se ima dokazovati, ne pa po vsem glede vprašanja, kdo da naj dokazuje in s katerimi sredstvi.

Zadnji dve točki nimate ožje zveze z dokazovalno teorijo, zato tudi ostanete bistveno nespremenjeni, naj bo obravnava pisma in tajna, ali pa ustna in javna.

Vprašanje, kdo da ima dokazovati je zaradi tega posebne važnosti, ker dokazovalec reprezentuje v pravdi agresivno moč, on mora nasprotnika pregnati iz njegovega stališča; temu pa je na voljo dano ostati v defenzivi, ne da bi se spuščal v nasprotno dokazovanje. Tožitelj zgubi pravdo, ako ne dokaže svoje trditve, akoravno je toženi samo tajil, da je kaj dolžan, in akoravno ta ničesa dokazal ni. V tem oziru velja torej vedno le načelo, da kdor kaj trdi, mora to tudi dokazati, *asserenti incumbit probatio*. Slučaji, da postava sama nadomestuje dokaz — *praescriptiones juris — et de jure* — so izjeme v pismenej obravnavi in ostanejo tudi v ustnej.

Ravno tako ostanejo pri ustnej obravnavi dokazovalna sredstva: priznanje pravnih strank, pisma, priče, ogledi, nespremenjena. Zgine le glavna prisega sicer ne popolnem, vendar zgubi čisto sedanjo veljavo. To dokazilo, ki se sedaj v pravnih najbolj rabi in zlorabi nadomestilo se bo samo deloma s tem, da ima sodnik pravico, zaslišati stranko pod prisego kot pričo v lastnej stvari. —

Velik razloček pa je mej sedanjim in novim civilnim postopnikom, kar se tiče sodnikovega vpliva na strankino dokazovanje in glede načina, kako naj se dokazuje.

Sedaj ima postavno veljavo — kakor znano — tako zvana eventualna maksima.

Tožitelj, ki je navadno tudi dokazovalec, je postavno prisiljen z vsako trditvijo ob enem in na istem kraji navesti vsa svoja dokazovalna sredstva. To načelo je tako strogo, da sodniku ni dovoljeno, ozirati se na dokazila, ki se ne navedejo na pravem kraji in ne ob pravem času in če bi se dokazovalcu godila še tako huda krivica. Njegova tožba se odvrne, že zaradi tega, ker je grešil proti procesualnemu načelu.

Tožitelj trdi na primer in dokaže, da je posodil toženemu 1000 gld, katere terjaja nazaj. Toženi pravi, da je ta dolg že davno plačan, ne navede pa nobenega dokazila. Ako tožitelj taji v drugem svojem spisu to plačilo in toženi sedaj še le producira legalno pobotnico, mora sodnik tožbo uslišati, ker se ne sme ozirati na prepozno in ne na pravem kraji navedeno pobotnico. Toženemu je bila namreč dolžnost, navesti pobotnico že v prvem svojem odgovoru, ali pa začeti zaradi te zamude posebno incidentno pravdo. Če tega ne stori, mora dvakrat plačati svoj dolg.

Da je ta strogi formalizem eventualne maksime, ki ima bolj pred očmi, tehnično izurjenost strank in njihovih zastopnikov, kakor iskanje pravice, neugodno vplival na pravno življenje, bo vsakemu jasno, in razumljivo je tudi, da si je to pravdno načelo moralo nakopati s časom hudih nasprotnikov. Načelo je sicer zvezano tako tesno s sedanjim postopnikom, da ga ni mogoče odpraviti, dokler se ne prenaredi cela obravnava.

Prodrlo pa se je pri iztoževanju manjših zneskov; z dvornim dekretom od dne 24. oktobra 1845 št. 906 zb. just. zak. za zneske do 200 gld. in s postavo od 16. maja 1874 št. 69 o. d. z. za zneske do 500 gld.

Naravna posledica iz eventualne maksime je tudi, da sodnik do konca pravde na dokazovanje nima nobenega vpliva. — Dokler pravda ni dognana ostane sodnik kot čisto tuja oseba mirno na strani in še le, ko stranke dovrše svoje delo, in vložijo rezultat svojega truda v rotulus, začne se delo sodnikovo. Sedaj še le preišče akte in spozna, da je ta ali ona stranka pozabila na

potrebna dokazila, da je dokazovanje neprimerno, pomanjkljivo, ali pa na katera dokazila hoče opreti svojo sodbo. To je načelo sedanjega civilnega postopnika.

Ko pa se jela rušiti eventualna maksima v skrajnih njenih posledicah, morala se je sodniku dati pravica, opozoriti stranke že mej obravnavo, kaj da imajo dokazati, ali pa, če se to ni zgodilo, ponoviti končano pravdo in stranke vnovič pred se poklicati. In to pravico dajejo sodniku vse postave, ki se opirajo na dvorni dekret od 24. oktobra 1845. Pri javnej ustnej obravnavi tak formalizem ni več mogoč. Zato dobi po novem načrtu sodnik dokazovanje popolnem v svoji roki. Dokazuje se ali mej obravnavo, ali pa pred posebej zato naprošenim sodnikom. Vodstvo pa ima vedno sodnik, naj se dokazuje po pismih, po pričah, po izvedencih ali po ogledu.

Sodnik ima tudi oblast — in to je največi prevrat glede dokazovalnih sredstev, zaslišati stranko kot pričo v lastnej zadevi. Pri znanej naši glavnej prisegi, premika se dokazovanje mej tožiteljem in toženim popolnem mehanično. Nasprotnik dokazovalčev ima vedno prednost glede priseganja, sodnik pa stoji kot neprizadeta oseba na strani. Sedaj dobi sodnik dokaz v svoj delokrog in odločevalen bo le njegov liberum arbitrium. On posluša tisto stranko, ki se mu zdi bolj zanesljiva. In to velja pri vseh dokazovalnih sredstvih. Vse vezi, ki branijo po starej postavi sodnika, izreči se za pravico, ker se ni zadostilo obliki, odpadejo na jeden mah, ker po novem načrtu ne odločuje več oblika dokazovalnega pisma, število in osebne razmere prič in izvedencev, ampak jedino le — vest sodnikova.

Slovenščina v pisarnah v pervej 25letnici 19. stoletja.

Štev. 6. Slov. Pravnika donaša slovensko prisego iz leta 1785.

Posrečilo se mi je, najti nekoliko zapisnikov okrajne sodnije Brdske in jedno krajne sodnije Ponoviške grajščine, iz katerih se razvidi, da so priče takrat prisegale takole:

1. Po zapisniku dd. Egg (Brdo) 23. avgusta 1818.

„Jest J. J. persechem Bogo ussiga mogozhnimo eno zhisto „shuotno resnizhno Persego, de bom jest dons zhes usso letu, kar